

Århus, den 1. maj 2014
Ole Wolf
Talsmand
Humanistisk Samfund

Notat om Betænkning 1544 om "Folkekirkens styre"

Indhold

1) Baggrund og sammenfatning	1
2) Overordnet om betænkningen	2
3) Etablering af Folkekirkens Fællesudvalg	5
4) Lovfæstelse af bispekollegiet og fastsættelse af stemmeregler	6
5) Omlægning af statens tilskud til bloktilskud	6
6) Fastsættelse af regler for Folkekirkens Fællesudvalgs styring af økonomiske forhold	8
7) Fastlæggelse af regler for hvordan Folkekirken træffer beslutninger vedr. indre anliggender	10
8) Driver staten stadig Folkekirken?	11

1) Baggrund og sammenfatning

Det fremgår af regeringsgrundlaget, at der skal gennemføres en reform af Folkekirkens styrelse. Derfor har regeringen med opbakning fra samtlige folketingets partier nedsat et udvalg, der skal arbejde med dette spørgsmål, og udarbejdet et kommissorium for udvalgets arbejde.

Det var allerede i regeringsgrundlaget slået fast, at adskillelse af kirke og stat ikke er på dagsordenen. I kommissoriet blev der udpeget to hovedopgaver for udvalget: 1) At se på styringen af Folkekirkens økonomi, herunder overveje en målretning af statens tilskud mod de samfundsopgaver, som Folkekirken varetager. 2) At se på hvordan Folkekirken træffer beslutninger i religiøse spørgsmål som ritualer og bibeloversættelser, det der også kaldes "indre anliggender".

For tilhængere af en sekulær stat var dette kommissorium sådan set positivt, fordi det berører nogle fuldstændig uacceptable forhold:

1) Folkekirkens økonomi består af en lokal og en landsdækkende del. Den lokale foregår i al væsentlighed i de enkelte sogne og provstier. Den landsdækkende er organiseret i "Fællesfonden". Kirkeministeren fastlægger enevældigt, hvordan pengene i Fællesfonden skal bruges, dog efter samråd med en "budgetfølgegruppe" med repræsentanter for Folkekirken (udpeget så der både er præster, provster, biskopper, menighedsrådsmedlemmer mv. i følgegruppen). Staten er altså ansvarlig for den landsdækkende del af en bestemt religion.

2) Det er på Finansloven fastlagt, at staten skal betale 40 % af lønudgifterne til 1.892,8 præster. Dermed betaler vi alle over skattebilletten til en bestemt religions forkyndelse. Det er naturligvis helt uacceptabelt.

Heroverfor bliver det ofte fremført, at Folkekirken til gengæld varetager nogle samfundsopgaver, som de ikke får penge for. Hvilke samfundsopgaver, Folkekirken varetager er imidlertid genstand for diskussion.

Humanistisk Samfund fremførte i et høringssvar til udvalget, at det drejer sig om personregistrering og bevarelse af kulturarven, hovedsagligt middelalderkirkerne. Andre anvender en nærmest ubegrænset definition af samfundsopgaver, fra bevarelse af gammel musik gennem kirkekoncerter til at Folkekirken har givet samfundet værdier, der er væsentlige for vores velfærdsstat¹. Men blot fordi man laver noget, der er nyttigt for borgere eller samfundet, er man ikke berettiget til et statstilskud. Brugsen sørger for mad til mange borgere, hvad er vigtigt for samfundet, men de får ikke statstilskud til det. Som der også står i høringssvaret fra Humanistisk Samfund, må samfundsopgaver defineres som de opgaver, Folketinget har vedtaget, at Folkekirken skal varetage.

Kirken har hævdet, at udgifterne til samfundsopgaver langt overstiger det tilskud, man får til præsternes løn². Det har imidlertid været umuligt at bestemme i praksis. Først fra 2012 har man et detaljeret overblik over udgifterne til personregistrering, hvorimod der stadig ikke er nogen opgørelse af, hvor meget Folkekirken bruges på kulturarv.

3) En lang række religiøse spørgsmål (også kaldet "indre anliggender") som bibeloversættelse, indhold af salmebog, udformning af forskellige ritualer fastlægges ved kongelig resolution. Da "kongen" iht. Grundloven er ansvarsfri, skal resolutionerne kontrasteres af kirkeministeren. Det står med andre ord kirkeministeren frit for at udforme bibeloversættelse, indhold af salmebog og udformning af forskellige ritualer som han/hun ønsker, så længe det ikke fører til, at et flertal af Folketinget vedtager et mistillidsvotum. Sat på spidsen er der iht. dansk forfatningsret kun to, der ved, hvad gud mener, dronningen og Kirkeminister Marianne Jelved. Det har dog været praksis, at kirkeministeren rådfører sig med kirkelige kredse, inden der udstedes en kongelig resolution, men dette er ikke sket efter nogle faste regler. Udvalget blev bedt om at se på denne procedure og samtidig overveje at fjerne politikerens kompetence til at træffe beslutninger i religiøse spørgsmål.

Udvalgets kommissorium var altså positivt. Det var udvalgets sammensætning derimod ikke. Det bestod af en række kirkelige repræsentanter (for menighedsråd, præsteforeningen, biskopper osv. osv.) samt ministerielle repræsentanter. Derudover var der udpeget tre politiske repræsentanter, nemlig Britta Schall Holberg (tidligere folketingsmedlem og minister for Venstre), Charlotte Dyremose (ved udpegelsen tidligere folketingsmedlem for de Konservative, siden er hun igen indtrådt i Folketinget) og Jesper Langballe (tidligere folketingsmedlem for Dansk Folkeparti). Alle tre er kendt for at være en nærmest fundamentalistisk begejstring for den nuværende folkekirkekonstruktion. Der var ingen repræsentanter for regeringspartierne, Liberal Alliance eller Enhedslisten. Der var heller ingen repræsentanter for den ene million danskere, der ikke er medlem af Folkekirken, eller for det menige folkekirkemedlem.

¹ Se f.eks. Niels Kærgård og Jørn Henrik Petersen: "Den ideelle kirkeordning, folkekirken og fremtiden" i Lisbet Christoffersen, Hans Raun Iversen, Niels Kærgård og Margit Warburg (red.): Fremtidens danske religionsmodel, København: Anis, 2012.

² I nogle tilfælde med henvisning til den brede definition af samfundsopgaver. Ofte henvises der også til, at Folkekirken står for den overvejende del af landets kirkegårde. Dette gælder imidlertid ikke fra 2010, hvor der blev indført fuld brugerbetaling på gravsteder, så medlemmer uden for Folkekirken fremadrettet betaler fuld pris for sit eget gravsted inkl. udgifter til stier, gravernes redskaber osv. osv. Den eneste samfundsudgift, Folkekirken fremadrettet skal løfte på dette område er betaling for ubenyttede gravsteder.

Fra starten var det altså til at forudse, at udvalget ville dele sig i to grupper: De kirkelige repræsentanter, der ville foreslå små ændringer, og de politiske repræsentanter, der ville foreslå endnu mindre ændringer.

Udvalget offentliggjorde i forsommeren 2013 et debatoplæg. Oplægget var på mange måder skandaløst:

- Man havde givet spørgsmålet om målretning af statens tilskud mod samfundsopgaver en meget stedmoderlig behandling. Det var omtalt på få linjer og konklusionen var, at ideen var blevet behandlet i 2008, og på det tidspunkt havde konklusionen været, at det ikke var nogen god ide
- Man havde opstillet forskellige modeller for, hvordan det fremover kan træffes beslutninger i religiøse spørgsmål ("indre anliggender"), men i alle modeller gjaldt det, at kirkeministeren og dronningen havde det sidste ord
- Der var dog også enkelte positive elementer. Man opstillede forskellige modeller for, hvordan Folkekirkens økonomi og indre anliggender fremover skal fastlægges. I nogle af disse opererede man med nedsættelse af et folkekirkeligt organ, der kan behandle disse emner. Som ikke-folkekirkelig var det dog være svært at forstå, hvorfor valgreglerne til et sådant organ skulle være et kompliceret system af indirekte valg, hvor en lang række organisationer udpeger deres repræsentanter.

Efter offentliggørelsen af debatoplægget fulgte et debatfase, hvor der blev holdt 11 debatmøder rundt omkring i landet og der var mulighed for at afgive hørings svar. Der blev i alt indgivet 671 hørings svar.

Enkelte ikke-kirkelige organisationer engagerede sig i debatfasen, bl.a. var Humanistisk Samfund til stede ved over halvdelen af de 11 debatmøder, og Humanistisk Samfund, Ateistisk Selskab og Radikal Ungdom afgav hørings svar.

Nu har udvalget afgivet sin endelige betænkning. Betænkningen er bedre end det første debatoplæg, uden at det er helt godt.

- Et udvalgsflertal anbefaler målretning af statens tilskud mod samfundsopgaver og samtidig at statens øvrige tilskud udbetales som bloktilskud. Definitionen af, hvad der er samfundsopgaver er imidlertid mærkværdig, bl.a. definerer man udbetaling af præsters pension som en samfundsopgave.
- Et udvalgsflertal anbefaler nedsættelse af et "Folkekirkens Fællesudvalg", der har kompetencer i både økonomiske og indre anliggender. Desværre foreslår udvalget, at Kirkeministeren skal udarbejde detaljerede regler for, hvordan udvalget skal administrere økonomien. Udvalget lægger altså op til, at den tætte sammenvævning af stat og kirke også i økonomiske spørgsmål skal fortsætte.
- Et udvalgsflertal anbefaler, at der fastsættes regler for, hvordan religiøse ritualer ("indre anliggender") skal fastlægges. Folkekirkens Fællesudvalg får sammen med Bispekollegiet en tydeligt defineret rolle. Men desværre fastholder man, at i sidste ende kan Kirkeministeren og dronningen fastlægge Folkekirkens religiøse forhold efter forgodtbefindende.

På de efterfølgende sider gennemgås betænkningen i detaljer.

Nu følger en høringsfrist frem til 31. maj, hvor der kan afgives hørings svar til betænkningen. Derefter følger en politisk proces. Her må det forventes, at Venstre, Konservative og Dansk Folkeparti vil forsøge

at udvande udvalgsflertallets forslag så meget som muligt. De tre udvalgsmedlemmer fra disse partier har i forbindelse med udvalgsbetænkningen tydeligt tilkendegivet, at de ikke ønsker de ændringer, som et udvalgsflertal har foreslået. Det er svært at forudsige, om regeringen vil være villig til at indgå et forlig med Venstre og Konservative, eller alternativt vil vælge at gennemføre udvalgsflertallets ønsker sammen med Liberal Alliance og Dansk Folkeparti. Eller om de helt vil vælge at lade sagen falde – hvad vil være det samme som at følge Dansk Folkepartis ønsker.

For tilhængerne af en sekulær stat bliver derfor i sig selv en vanskelig opgave at holde i de små forbedringer, der faktisk er i udvalgets betænkning og prøve at forhindre, at tilhængere af den nuværende ordning får disse forhandlet ud (tilhængerne af den nuværende ordning er i høj grad i Dansk Folkeparti, Venstre og De Konservative, men de findes også i regeringspartiernes egne rækker).

Hvis den politiske proces fører til et lovforslag, vil dette blive fremsat i efteråret 2014, hvorefter det formodentlig vil blive sendt i en kort høringsproces, før den endelige lov kan vedtages i foråret 2015.

2) Overordnet om betænkningen

Udvalget har helt overordnet delt sig i fire grupper:

1) Et flertal, der består af medlemmerne med kirkelig baggrund, det være sig biskopper, provster, præster, menighedsrådsmedlemmer eller medlemmer med baggrund i forskellige kirkelige aktiviteter.

Der er visse interne uenigheder i denne gruppe.

Præsteforeningens to repræsentanter deltager ikke i alle indstillinger, primært fordi de i nogle sammenhænge har ønsket en stærkere garanti for, at antallet af præstestillinger vil blive bevaret uanset hvad.

Et flertal af flertallet – og også et flertal af det samlede udvalg (hvis man undtager statens repræsentanter) har ønsket et mere vidtgående økonomisk selvstyre til Folkekirken, men har altså valgt at bøje af for at opnå enighed.

2) De tre politikere i udvalget – Charlotte Dyremose, Britta Schall Holberg og Jesper Langballe udgør ikke en del af flertallet. Charlotte Dyremose og Britta Schall Holberg har afgivet fælles mindretalsudtalelser med hver deres underudtalelse, som peger på i højere grad at bevare status quo end udvalgets flertal ønsker. Jesper Langballe nåede inden sin død ikke at udforme en mindretalsindstilling, men han havde tydeligt tilkendegivet, at han ønskede at bevare den nuværende ordning.

3) Lisbet Christoffersen, professor i kirkeret, har afgivet mindretalsudtalelser, hvor hun primært forholder sig til juridiske spørgsmål og afstår fra at afgive udtalelse om en række andre forhold.

4) De tre departementschefer har som repræsentanter for statsmagten undladt at afgive indstilling. Dog har de på et enkelt punkt nedlagt veto, nemlig mod en model, hvor kirkeministeren og Folkekirkens Fællesudvalg i enighed vedtager Folkekirkens budget og – såfremt man ikke kan nå til enighed – viderefører det eksisterende budget uforandret næste år. Dette vil naturligvis også være demokratisk uacceptabelt, da det vil forhindre Folketinget i at træffe bestemmelser om, hvordan statens midler skal bruges.

Sammenfattende kan det altså konstateres, at Folkekirkens repræsentanter har afgivet en stort set enstemmig anbefaling, mens nuværende eller tidligere folketingsmedlemmer fra Venstre, Konservative og Dansk Folkeparti har afgivet dissens. Spørgsmålet er nu, om ministeren og Folketinget tør forkaste

Folkekirkenes egne anbefalinger og fjerne nogle af de foreslåede ændringer – eller helt lade være med at foretage ændringer.

Betænkningen er i øvrigt et meget grundigt arbejde – 448 sider i alt – og den indeholder også konkrete og meget gennearbejdede lovforslag til ny struktur inkl. både paragraffer og ledsagende kommentarer. Der er oven i købet udarbejdet lovforslag for både flertals- og mindretalsindstillinger fra udvalgsmedlemmerne.

3) Etablering af Folkekirkenes Fællesudvalg

Udvalget foreslår nedsættelse af et Folkekirkenes Fællesudvalg med

- 10 læge medlemmer, 1 fra hvert stift
- 4 læge medlemmer valgt på landsplan
- 12 medlemmer og 2 observatører, der repræsenterer forskellige kirkelige organisationer, biskoper, præster, fagforeninger mv³.

For de læge medlemmer gælder, at man er valgbar, hvis man er valgbar til menighedsråd. Valgret har medlemmer af menighedsråd og stiftsråd. Der er altså tale om et indirekte valg, man skal ikke nyde noget af at overlade til Folkekirkenes medlemmer at vælge deres repræsentanter ved et direkte valg.

Kirkeministeren skal fastsætte de nærmere valgregler. Det fremgår tydeligt af bemærkningerne, at man forestiller sig valg, hvor man opstiller på lister, man vælges altså ikke som person men som opstillet for en liste. Følgelig erstattes man af nummer to på ens liste, hvis man bliver nødt til at udtræde af rådet. De 4 læge medlemmer, der skal vælges på landsplan, skal vælges efter St. Lägues metode, hvad sikrer en meget vidtgående mindretalsbeskyttelse.⁴

Der er også værd at bemærke, at Kirkeministeren efter samråd med Undervisningsministeren og Kulturministeren skal udpege to medlemmer af udvalget. Det fremgår af bemærkningerne, at dette skal ske for at sikre "en bred folkelig tilknytning til folkekirken" i udvalget. Dette er typisk for den måde, man tænker på i kirkelige kredse: Man anerkender, at man har et problem med at engagere en stor gruppe af Folkekirkenes medlemmer, som ikke forbinder noget særligt med de religiøse dogmer. Men man opgiver på forhånd at engagere dem og få dem valgt ind i Fællesudvalget. Det vil sandsynligvis også kræve mere demokratiske afstemningsregler, hvad man ikke ønsker, da det vil gøre det sværere at sikre indflydelsen for Folkekirkenes mangeartede forskellige grupperinger. I stedet håber man, at kirkeministeren kan løse problemet ved at udpege et par kändiskristne.

³ Det drejer sig om: a) 3 præster, der vælges af og blandt præster ansat i folkekirken, bortset fra provster og biskopper. Præster ansat i valgmenigheder har valgret men er ikke valgbare. b) 2 provster, der vælges af og blandt provster ansat i folkekirken. c) 2 biskopper, der vælges af biskopperne. d) 2 medlemmer, der udpeges af kirkeministeren efter forhandling med undervisningsministeren og kulturministeren. e) 3 læge medlemmer, der udpeges af de frie folkekirkelige organisationer, og repræsenterer diakoni, mission og det folkekirkelige børne- og ungdomsarbejde. f) 2 observatører, der udpeges af folkekirkenes personaleorganisationer, således at kirkemusikernes personaleorganisationer udpeger 1 observatør, og de øvrige personaleorganisationer udpeger 1 observatør.

⁴ Mindretalsbeskyttelsen kan illustreres med to eksempler: Hvis 2 lister stiller op og den ene liste får 87 % af stemmerne, mens den anden får 13 % vil den store liste få valgt 3, mens den lille liste vil få valgt en. I betragtning af, at den store liste har fået mere end 6 gange så mange stemmer som den lille liste, vil mange umiddelbart mene, at det vil være mere rimeligt, hvis den store liste får samtlige fire mandater. Hvis 4 lister stiller op og får hhv. 38,5 %, 24,5%, 24% og 13% af stemmerne, vil hver liste få et mandat. Hvis man bruger valgreglerne fra kommunalvalg eller folketingsvalg, vil den mindste liste ikke få et mandat, mens den største liste vil få to mandater.

Fra en sekulær synsvinkel er denne løsning imidlertid uacceptabel. Det bør ikke være statens opgave at udpege personer til ledelsen af en bestemt religion. Staten og kirken skal ikke blandes sammen på den måde.

Til trods for disse forbehold er nedsættelsen af Folkekirkenes Fællesudvalg et af de mest positive elementer i udvalgets betænkning. Indtil nu har staten varetaget en række opgaver, som Folkekirken rettelig selv burde stå for. Ethvert forsøg på at overføre disse opgaver til Folkekirken er blevet besværliggjort af, at Folkekirken er en konstruktion uden fællesorganer, og at der derfor ikke har været nogen at overføre opgaverne til. For tilhængere af den nuværende folkekirkekonstruktion har det været let at dæmonisere sådanne fællesorganer og hævde, at hvis et fællesorgan bliver etableret, vil det sikkert misbruge sin status til f.eks. at politisere eller ensrette Folkekirken.

Hvis det denne gang lykkes at få nedsat Folkekirkenes Fællesudvalg, vil det i løbet af få år vise sig, at de ikke vil gøre alle de ting, som nogle frygter. Derefter vil det blive lettere at overføre flere kirkelige spørgsmål fra staten til udvalget.

4) Lovfæstelse af bispekollegiet og fastsættelse af stemmeregler

I religiøse spørgsmål har den lutherske kirke traditionelt en dobbelthed: Hverken præster eller biskopper har autoritet til som en anden pave at fastlægge autoritative religiøse udlægninger. Men omvendt har biskopper en særlig rolle ift. at føre tilsyn med, om præsternes virksomhed holder sig inden for de religiøse dogmer, ligesom de har en særlig rolle i fastlæggelse af ritualer.

Biskopperne har derfor en særlig betydning som kollegium. I Danmark er alle biskopper ligestillede, i modsætning til i Sverige er der ikke en ærkebiskop, der står over de øvrige biskopper. Hvis Folkekirken skal have større selvbestemmelse i religiøse anliggender, er det derfor nødvendigt at fastlægge mere præcise regler for bispekollegiets arbejde.

Derfor foreslår udvalget, at der udarbejdes en lov om bispekollegiet. Reglerne er i høj grad i overensstemmelse med eksisterende praksis, f.eks. at møderne i kollegiet ledes på skift af bisperne og at kollegiet sekretariatsbetjenes af Københavns Stift.

En nyskabelse er dog, at det angives, at bispekollegiet i spørgsmål om "indre anliggender" træffer beslutning med 2/3-flertal. Der er altså lagt op til en vidtgående mindretalsbeskyttelse, fire bisper kan udgøre et blokerende mindretal. Dette vil sandsynligvis trække i konservativ og bevarende retning. I øvrigt gennemgås spørgsmålet om indre anliggender nedenfor.

5) Omlægning af statens tilskud til bloktilskud

Da udvalget sidste forår fremlagde sit debatoplæg om kirkens fremtid, var et af de største kritikpunkter set med sekulær synsvinkel, at man havde ignoreret, at man ifølge kommissoriet skulle overveje en målretning af statens tilskud mod samfundsopgaver. Dette blev påpeget af både Humanistisk Samfund, Ateistisk Selskab og Radikale Venstres Ungdom i høringssvar. Som Humanistisk Samfund gjorde opmærksom på i sit høringssvar, er det ikke acceptabelt, at Folkekirken blot får en pose penge i bloktilskud, når de løser samfundsopgaver. Tilskuddet skal målrettes, så det hænger nøje sammen med opgaven, og så tilskuddets størrelse ændres, hvis opgaven ændrer sig.

Denne kritik er udvalget nu kommet i møde med en meget udførlig behandling af emnet "bloktilskud". Udvalget skriver selv, at "Det foreslås således, at statens støtte til folkekirken omlægges fra at være primært et tilskud til løn til provster og præster og dermed til forkyndelsen til at blive omlagt til et ikke-

øremærket bloktilskud til folkekirken. Bloktilskuddet kan således ses i sammenhæng med nogle af de samfundsrelevante opgaver, som folkekirken varetager.”

Ved nærmere gennemgang (se nedenfor) er det dog ikke nær så godt som det lyder. Om glasset er kvart fyldt eller trekvart tomt er nok en individuel smagssag. Det kan imidlertid ikke nægtes, at der er mere vand i glasset end der var sidste forår, da udvalget kom med det første debatoplæg. Vi kan godt sige, at på dette område har vores indsats gennem bl.a. høringsvar båret frugt.

Desværre må udvalgets opdeling i samfundsrelevante opgaver – som der gives direkte statstilskud til – og øvrige opgaver – som der gives bloktilskud til – siges at være besynderlig.

Udvalget foreslår, at staten yder direkte støtte på 250 mio. kr. til følgende ”samfundsopgaver”⁵:

- Dansk Kirke i Sydslesvig
- Mindelunden og De kgl. begravelseskapeller m.v.
- Pension til præster og provster
- Pensionskassen af 1950
- Departementet - Kirke.

Der er en vis rimelighed i, at staten stadig skal betale for kulturarv som de kongelige begravelseskapeller og til danske i Sydslesvig. Det er også rimeligt, at staten selv finansierer Kirkeministeriet, selv om det kan diskuteres, om der er opgaver, som Kirkeministeriet ikke længere bør varetage (se nærmere under pkt. 8).

Derimod er betalingen af pension til præster og provster aldeles uacceptabel, og den udgør 197 mio. af de 250 mio. kr., som udvalget mener udgør varetagelse af samfundsopgaver⁶. Dermed vil det stadig være sådan, at alle uanset religiøst tilhørsforhold over skattebilletten kommer til at betale for en bestemt trosretnings forkyndelse.⁷ Dette bliver ikke acceptabelt ved at lade Folkekirken selv betale for præsternes løn, når det stadig er staten, der betaler deres pension.

At man foreslår dette skyldes sandsynligvis, at man mener, staten har en juridisk forpligtigelse til at udbetale tjenestemandspension til statsansatte tjenestemænd, hvad præsterne jo er i dag. Det er rigtigt, at det vil være kompliceret at lade Folkekirken overtage den økonomiske forpligtigelse til at betale tjenestemandspension for præster, ligesom det vil være kompliceret at muliggøre, at Folkekirken som ikke-offentlig institution kan ansætte præster på ”tjenestemandslignende vilkår”. Men kommunalreformen viste klart, at pensionsforpligtigelser kan flyttes, og den nordtyske lutherske kirke har mulighed for at ansætte præster på tjenestemandslignende vilkår, så opgaven er ikke umulig⁸.

⁵ Svarende til nettoudgiften til områderne i 2014.

⁶ Udvalget foreslår dog, at i fremtiden skal Folkekirken indbetale pensionsbidrag til staten for fremtidige lønudgifter. Udvalget bemærker dog intet om, at statens tilskud derfor gradvist vil blive nedtrappet. Det ændrer heller ikke ved det problematiske i, at staten står for pensionsudbetalingerne for en bestemt religion.

⁷ På side 35 i udvalgets betænkning fremgår det, at der er medlemmer af udvalget, der deler den opfattelse at statens tilskud ikke bør anvendes til forkyndelse ”i lyset af, at alle borgere bidrager til statens støtte til folkekirken uanset religiøst tilhørsforhold.” Omvendt er der også medlemmer af udvalget, der mener, at det er naturligt, at staten betaler til forkyndelse, fordi

- forkyndelsen er et kerneanliggende i en evangelisk-luthersk kirke som folkekirken
- i lyset af kristendommens meget centrale betydning i Danmark ”både historisk og aktuelt”
- at det medvirker til at fastholde statens støtte på et stabilt niveau.

⁸ Ansættelsen på tjenestemandslignende vilkår betragtes som meget væsentlig af den lutherske kirke, fordi man ikke ønsker, at en menighed skal kunne fyre en præst, fordi den ikke bryder sig om det, han forkynder.

Det resterende statslige tilskud, det der ikke omfatter samfundsrelevante opgaver, foreslår udvalget fremover udbetalt som et samlet bloktilskud fra staten til Folkekirken. Disse midler er i dag udspecificeret i Finansloven som tilskud til

- Løn samt forskellige pensionsbidrag til præster, provster og biskopper
- Forskellige tilskud (Det mellemkirkelige Råd, Selskabet for Kirkelig Kunst, Foreningen for Kirkegårdskultur og udgifter til den gejstlige betjening af Christiansø og Hirsholmene)
- Kirkelig betjening af danskere i udlandet
- Istandsættelse af kirker⁹
- Kompensation som følge af navnelov¹⁰.

I denne opdeling kan man undre sig over, hvor samfundsopgaver som personregistrering og bevarelse af kulturarven er blevet af. Sagen er, at disse opgaver ikke i dag figurerer på Finansloven. Folkekirken varetager dem uden at få statsstøtte og finansierer dem i stedet via den lokale kirkeskat, mens kirken omvendt får statsstøtte til præsternes løn.

Det er positivt, at udvalget foreslår, at statens tilskud til varetagelse af samfundsopgaver gives målrettet via finansloven. Ført ud i livet vil det også give mulighed for, at staten løbende kan overveje mulighederne for effektivisering og besparelser, f.eks. for så vidt angår personregistrering. Derimod er det uacceptabelt, at udvalget definerer pension til præster som en samfundsopgave i stedet for at føre overvejelserne til ende og lader de samfundsopgaver, der i dag finansieres af lokal kirkeskat overgå til at være finansieret via finansloven.

Udvalget skriver, at ved at omlægge tilskuddet kan "Bloktilskuddet således ses i sammenhæng med nogle af de samfundsrelevante opgaver, som folkekirken varetager"(s. 256).

Det argument må afvises som værende for letkøbt. Hvis staten giver Folkekirken en stor pose penge til et uspecificeret formål, så betaler staten til religiøs forkyndelse, og dermed bidrager alle uanset tro over skattebilletten til religiøs forkyndelse. Dette kan kun løses ved målrettede tilskud på finansloven til specifikke formål, samt at anvendelsen af midlerne efterfølgende bogføres tydeligt ud fra formål i Folkekirkens regnskab.

For så vidt angår personregistrering kan denne ændring gennemføres i morgen, i det det tydeligt fremgår af Folkekirkens regnskab, hvor mange midler, der bruges på personregistrering (i 2013 99.767.609 kr.). Det opgøres derimod ikke, hvor mange penge, der anvendes på bevarelse af kulturarv. Der bør snarest gennemføres en uvildig undersøgelse, der kan afklare dette. ¹¹

6) Fastsættelse af regler for Folkekirkens Fællesudvalgs styring af økonomiske forhold

I forbindelse med forslaget om, at der nedsættes et Folkekirkens Fællesudvalg er det også angivet, at Kirkeministeren kan angive nærmere retningslinjer for udvalgets arbejde. I bemærkningerne til udvalgets forslag til Lov om Folkekirkens Fællesudvalg er det beskrevet nærmere, hvordan man forestiller

⁹ Tilskuddet til dette er på 17,6 mio. kr., altså et mindre beløb.

¹⁰ Drejer sig om 8,1 mio. kr., det er Folkekirkens del af de gebyrer, som borgere indbetaler for navneændringer.

¹¹ Ud fra bemærkningerne i betænkningerne må man formode, at en del af udvalgsmedlemmerne vil være modstandere af, at præsternes lønninger bliver finansieret lokalt, fordi de frygter, at det vil føre til færre præstestillinger. Ligeledes frygter nogle, at det bliver sværere at gennemføre en udligning, så økonomisk velstillede sogne betaler til mindre velstillede sogne. Jeg skal ikke tage stilling til om dette er et reelt problem, men det kan løses på andre måder, f.eks. ved at reducere den lokale kirkeskat og tilsvarende øge landskirkeskatten (kirkeskatten består i forvejen af to bestanddele, en lokal kirkeskat og en landskirkeskat).

sig kirkeministerens retningslinjer. Nogle steder angiver man, at ministeren "forventes" at udarbejde retningslinjer, andre steder blot, at han "kan".

Ministeren "forventes" således at fastsætte retningslinjer om

- "Antallet af præstestillinger. Ministeren forventes i retningslinjerne at fastsætte et minimum for antallet af præstestillinger. Der kan f.eks. i retningslinjerne fastsættes en bestemmelse med udgangspunkt i det nuværende niveau for antallet af præstestillinger på minimum 1892,8, med henblik på at sikre fortsat mulighed for præstelig betjening i rimeligt omfang overalt i landet."
- "En fordelingsmodel for de samlede bevillinger til præsteløn mellem stifterne. Ministeren forventes at fastsætte retningslinjer om, at der fortsat anvendes en model for fordeling af præstestillinger, der bygger på faste kriterier som antal medlemmer af folkekirken, antal kirker, antal kirkelige handlinger, forpligtelse i forhold til ikke-medlemmer og særlige vilkår i de enkelte stifter."
- "Understøttelse af uddannelse, herunder efter- og videreuddannelse af folkekirkens præster og kirkefunktionærer. Ministeren forventes at fastsætte retningslinjer, hvorefter der fortsat skal ske en prioritering af uddannelse, herunder efter- og videreuddannelse af præster og kirkefunktionærer."

Ministeren "kan" fastsætte retningslinjer for:

- Landskirkeskattens størrelse.
- Udviklingen af fællesfondens udgifter, herunder et øvre loft for disse.
- Størrelsen af det beløb, som skal anvendes som udligningstilskud og tilskuddets fordeling mellem kommunerne (kirkeskattemæssigt er Folkekirken opdelt i enheder, der følger kommunegrænserne).
- Tilskud til kirkelig betjening af danskere i udlandet.
- Det mellemkirkelige arbejde.

Det fremgår af lovforslaget, at Fællesudvalget skal evalueres i 2022/23. Det kan måske få nogen til at tro, at Folkekirken skal prøveløslades. I lyset af hvor detaljerede retningslinjer, kirkeministeren iht. ovenstående forventes at udarbejde, må der snarere siges at være tale om ledsaget udgang.

Det skal bemærkes, at et flertal (i alt 10 personer) af det udvalgsflertal, der anbefaler nedsættelse af et Folkekirkens Fællesudvalg, ønsker en mindre detaljeret styring fra Kirkeministeren. Dette flertal udgør oven i købet et flertal af det samlede udvalg (når man fraregner de statslige repræsentanter, der generelt har afstået fra at angive indstillinger).

De skriver: "Vi tilslutter os flertallets anbefalinger, men havde dog gerne set et folkekirkeråd med mere udvidet kompetence. En mere udvidet kompetence kunne bl.a. bestå i, at folkekirkerådet i fastlæggelse af fællesfondens budget ikke skulle være bundet af retningslinjer fastsat af ministeren. Medlemmerne finder, at et bredt sammensat og demokratisk valgt organ er kompetent til at tage de overordnede hensyn, som i flertallets anbefaling kan tages af ministeren i form af retningslinjer. Flertallets anbefalinger er imidlertid udtryk for et væsentligt skridt i den rigtige retning."

Det er da ganske rigtigt besynderligt, hvordan fremtrædende medlemmer af Folkekirken tilsyneladende mener, det vil være nemmere for Folkekirken at styre kirkeministeren end at styre sig selv.

Ud fra en sekulær synsvinkel bør staten ikke engagere sig detaljeret i et bestemt trossamfunds økonomiske forhold. Derfor bør ordene "efter de af kirkeministeren fastsatte retningslinjer" slettes i det udarbejdede lovforslages §15 stk. 2, der ellers lyder "...Fællesfondens budget fastsættes af Folkekir-

kens Fællesudvalg efter de af kirkeministeren fastsatte retningslinjer". Eller som et minimum bør de detaljerede instrukser i bemærkningerne til lovforslaget om, hvordan ministeren "forventes" hhv. "kan" udstede retningslinjer for Folkekirken (side 269 - 270 i betænkningen) ændres til "Kirkeministeren forventes at begrænse udstedelsen af retningslinjer til et absolut minimum". Statens kontrol med Folkekirkens anvendelse af de tildelte midler bør ske efter samme principper som for andre modtagere af statstilskud, gennem regnskabsaflæggelse, nøgletal, evalueringer osv.

7) Fastlæggelse af regler for hvordan Folkekirken træffer beslutninger vedr. indre anliggender

Som nævnt ovenfor, så har den lutherske tro den dobbelthed, at biskopper ikke har en særlig religiøs autoritet på samme måde som paven har i den katolske kirke, men samtidig har de en særlig status i forhold til at føre tilsyn med præster og ift. udformning af ritualer.

Udvalget har skullet forholde sig til denne dobbelthed i spørgsmålet om indre anliggender. Det har ført til, at udvalget har defineret indre anliggender, hvad ikke er sket tidligere i retshistorien. Definitionen lyder som følger:

"1) Indre anliggender, der reguleres ved kongelig resolution, herunder autorisation af gudstjenesteordning, autorisation af ritualer for kirkelige handlinger, autorisation af salmebog samt autorisation af bibeloversættelse.

2) Andre indre anliggender, der reguleres ved kongelig anordning, herunder regler om dåb, indledende konfirmationsforberedelse (dåbsoplæring) og konfirmation."

Dermed åbnes altså ikke for, at Folkekirken fremover vil kunne udtale sig autoritativt om spørgsmål i grænsefeltet mellem politik og moral, som tilhængere af Folkekirkens nuværende konstruktion ellers ynder at hævde.

Et spørgsmål om indre anliggende behandles da ved, at der først skal foretages et grundigt forberedende arbejde, hvor forskellige parter inddrages. Derefter afgiver Bispekollegiet og Folkekirkens Fællesudvalg indstilling til Kirkeministeren. De skal afgive indstilling i enighed. Bispekollegiet fastsætter sin holdning med 2/3-dels flertal. Folkekirkens Fællesudvalg fastsætter sin holdning med almindeligt flertal. Kirkeministeren indstiller derefter til dronningen, der med kongelig resolution stadfæster de nye ritualer. Kirkeministeren kan frit vælge, om hun vil følge indstillingen eller for den sags skyld foreslå noget helt andet (Kirkeministeren er derimod forpligtet til ikke at gennemføre betydende ændringer uden at have hørt Bispekollegiet og Folkekirkens Fællesudvalg samt i øvrigt gennemført et grundigt forberedende arbejde).

Dermed er der ikke ændret ved det nuværende grundlæggende problem: Der er i dag to i Danmark, der ved hvad Gud mener: Kirkeminister Marianne Jelved og dronningen. Hvis udvalgets indstilling bliver til lov, vil der være fastlagt en procedure for, hvem de skal rådføre sig med, inden de fastlægger Guds mening, det er det hele.

Fra en sekulær synsvinkel bør det ikke være en opgave for folkevalgte politikere at træffe beslutninger om, hvordan en bestemt religions dogmer og ritualer skal være. Det må Folkekirken selv tage stilling til.¹²

¹² Udvalgets anbefalinger har sandsynligvis også sammenhæng med, at de vurderer, det vil blive mødt med kraftig modstand, hvis dronningen ikke længere skal autorisere bibler, salmebøger etc. Heroverfor må det indvendes,

8) Driver staten stadig Folkekirken?

I en mindretalsudtalelse gør professor i kirkeret Lisbet Christoffersen opmærksom på et interessant forhold: I realiteten er det i dag sådan, at staten driver Folkekirken. Staten ansætter præster, står for deres pensionsudbetalinger, udarbejder vejledninger i hvordan lokalt ansatte skal varetage bogføringen, står som initiativtager når der skal udarbejdes modeller for beregning af takster for brug af kirkegårde osv. osv.

Bliver det så ændret, hvis udvalgets ændringer bliver gennemført? Nej. Folkekirken får måske nok en økonomisk bestyrelse – der som nævnt ovenfor dog vil være begrænset af en række retningslinjer udarbejdet af kirkeministeren – men Kirkeministeriet vil stadig varetage en lang række driftsopgaver for Folkekirken.

Det kommer bedst til udtryk, når udvalget angiver, at Folkekirkens Fællesudvalg ”sekretariatbetjenes af Kirkeministeriet” (side 42). Ligesom udvalget i kommissoriet var blevet bedt om at overveje om staten stadig skal være ansættelsesmyndighed for præsterne. Men man afstod fra at foreslå forandringer.

Det er ikke nutidigt, at staten giver sig af med at drive en bestemt religion. Det kan diskuteres om staten iht. Grundloven har en forpligtigelse til at understøtte den evangelisk-lutherske kirke¹³, men det er langt ud over denne forpligtigelse, at staten er dybt involveret i driften af denne religion. Et naturligt skridt væk fra denne tilstand vil være, at Folkekirkens Fællesudvalg selv varetager de nødvendige sekretariatsfunktioner for betjening af udvalget. Samtidig vil det pege fremad, hvis det i bemærkningerne til lovforslaget angives, at staten over en årrække vil overføre driftsopgaver vedrørende Folkekirken til dette sekretariat.

at dronningen bør være lige meget dronning for hele folket, regenten bør ikke have en særlig funktion for dem, der tilhører den evangelisk-lutherske tro. Men selv hvis man ønsker at bevare dronningens særstatus, er det ikke en nødvendig konsekvens, at kirkeministeren skal fastlægge religiøse ritualer. Ganske vist er regenten iht. grundloven ansvarsfri, og som sådan skal kongelige resolutioner om alle forhold, også religiøse, kontraseres, men dette kan f.eks. ske ved, at formanden for Folkekirkens Fællesudvalg gives mandat til at foretage en sådan kontrasingering.

¹³ Grundloven angiver, at den evangelisk-lutherske kirke skal understøttes under den forudsætning, at det er den danske folkekirke. Med over en million danskere uden for folkekirken, er det ikke længere tilfældet. Det vil derfor til enhver tid være muligt for et flertal af Folketinget (som jo netop er repræsentanterne for det danske folk) at konstatere, at den evangeliske-lutherske kirke ikke er den danske folkekirke, og derfor indstille støtten.